HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

17 octombrie 2013 *

„Directiva 2002/92/CE — Intermediere de asigurări — Excluderea activităților realizate de o întreprindere de asigurare sau de un angajat care acționează sub răspunderea acesteia — Posibilitatea angajatului respectiv de a realiza ocazional activități de intermediere de asigurări — Cerințe profesionale”

În cauza C-555/11,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Symvoulio tis Epikrateias (Grecia), prin decizia din 29 august 2011, primită de Curte la 3 noiembrie 2011, în procedura

Enosi Epangelmation Asfaliston Ellados (EEAE),

Syllogos Asfalistikon Praktoron N. Attikis (SPATE),

Panellinios Syllogos Asfalistikon Symvoulon (PSAS),

Syndesmos Ellinon Mesiton Asfaliseon (SEMA),

Panellinios Syndesmos Syntoniston Asfalistikon Symvoulon (PSSAS)

împotriva

Ypourgos Anaptyxis,

Omospondia Asfalistikon Syllogon Ellados,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din domnul M. Ilešič (raportor), președinte de cameră, domnii C. G. Fernlund și A. Ó Caoimh, doamna C. Toader și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: domnul N. Jääskinen,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 20 iunie 2013,

* Limba de procedură: greaca.

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Enosi Epangelmation Asfaliston Ellados (EEAE), Syllogos Asfalistikon Praktoron N. Attikis (SPATE), Panellinios Syllogos Asfalistikon Symvoulon (PSAS), Syndesmos Ellinon Mesiton Asfaliseon (SEMA) și Panellinios Syndesmos Syntoniston Asfalistikon Symvoulon (PSSAS), de A. K. Sinis, dikigoros;

— pentru Ypourgos Anaptyxis, de N. Amiralis, în calitate de agent;

— pentru Omospondia Asfalistikon Syllogon Ellados, de C. Theodorou și de C. Synodinos, dikigoroi;

— pentru guvernul elen, de M. Germani, de F. Dedousi, de G. Karipsiades și de N. Amiralis, în calitate de agenți;

— pentru guvernul belgian, de M. Jacobs și de L. Van den Broeck, în calitate de agenți;

— pentru guvernul cipriot, de N. Kyriakou, în calitate de agent;

— pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de I. Zervas, de K.-Ph. Wojcik și de N. Yerrell, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 septembrie 2013,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 punctul 3 al doilea paragraf din Directiva 2002/92/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 decembrie 2002 privind intermedierea de asigurări (JO 2003, L 9, p. 3, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 246).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între mai multe asociații profesionale din domeniul intermedierii de asigurări, și anume, pe de o parte, Enosi Epangelmation Asfaliston Ellados (EEAE) (Uniunea Asigurătorilor Profesioniști din Grecia), Syllogos Asfalistikon Praktoron N. Attikis (SPATE) (Asociația Agenților de Asigurări din Attica), Panellinios Syllogos Asfalistikon Symvoulon (PSAS) (Asociația Panelenă a Consilierilor în Asigurări), Syndesmos Ellinon Mesiton Asfaliseon (SEMA) (Uniunea Elenă a Brokerilor de Asigurări) și Panellinios Syndesmos Syntoniston Asfalistikon Symvoulon (PSSAS) (Uniunea Panelenă a Coordonatorilor Consilierilor în Asigurări, denumite în continuare, împreună, „EEAE și alții”), și, pe de altă parte, Ypourgos Anaptyxis (ministrul dezvoltării) și Omospondia Asfalistikon Syllogon Ellados (Federația Asociațiilor Asigurătorilor din Grecia), referitor la o acțiune prin care se urmărea anularea în parte a Decretului K3-8010 din 8 august 2007 al secretarului de stat la Ministerul Dezvoltării prin care s-au stabilit cerințele privind atestarea experienței, a aptitudinilor și a cunoștințelor generale, comerciale și profesionale ale intermediarilor de asigurări.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Considerentele (6)-(9) ale Directivei 2002/92 au următorul cuprins:

„(6)Intermediarii de asigurări și reasigurări ar trebui să fie în măsură să se prevaleze de libertatea de stabilire și de libertatea de a presta servicii care sunt consfințite de tratat.

(7) Incapacitatea intermediarilor de asigurări de a-și desfășura activitatea liber pe tot teritoriul Comunității este un obstacol în calea bunei funcționări a pieței unice în asigurări.

(8) Coordonarea dispozițiilor de drept intern referitoare la cerințele profesionale și înregistrarea persoanelor care abordează și desfășoară activitatea de intermediere de asigurări poate, așadar, să contribuie atât la realizarea pieței unice pentru servicii financiare, cât și la o mai bună protecție a consumatorilor în acest domeniu.

(9) Produsele de asigurări pot fi distribuite de diferite categorii de persoane sau instituții, cum ar fi agenți, brokeri și agenți de asigurări bancare. Egalitatea de tratament între agenți și protecția consumatorului impun ca toate aceste persoane sau instituții să se afle sub incidența prezentei directive.”

4 Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2002/92 prevede:

„Prezenta directivă stabilește norme privind accesul la activitățile de intermediere de asigurări și reasigurări și exercitarea acestora de către persoane fizice și juridice stabilite sau care doresc să se stabilească într-un stat membru.”

5 Potrivit articolului 2 punctele 3 și 5 din Directiva 2002/92:

„În sensul prezentei directive:

[…]

(3) «intermediere de asigurări» înseamnă orice activitate care constă în prezentarea sau propunerea unor contracte de asigurare sau în desfășurarea altor acțiuni pregătitoare în vederea finalizării unor astfel de contracte sau în încheierea unor astfel de contracte sau de contribuție la gestionarea sau derularea unor astfel de contracte, în special în cazul unei solicitări de daune.

Aceste activități nu sunt considerate intermediere de asigurări în cazul în care sunt realizate de o întreprindere de asigurare sau de un angajat al unei întreprinderi de asigurare care acționează sub răspunderea unei întreprinderi de asigurare.

[…]

(5) «intermediar de asigurări» înseamnă orice persoană fizică sau juridică ce inițiază sau desfășoară, în schimbul unei remunerații, activități de intermediere de asigurări.”

6 Articolul 4 alineatul (1) din această directivă prevede:

„Intermediarii de asigurări și reasigurări trebuie să aibă cunoștințele și aptitudinile corespunzătoare, astfel cum sunt acestea stabilite de statul membru de origine al intermediarului.

Statele membre de origine pot adapta condițiile cerute în materie de cunoștințe și aptitudini în funcție de activitatea de intermediere de asigurări sau de reasigurări și de produsele distribuite, în special în cazul în care activitatea profesională principală a intermediarului este alta decât intermedierea de asigurări. În astfel de situații, intermediarul respectiv poate desfășura o activitate de intermediere de asigurări numai în cazul în care un intermediar de asigurări care îndeplinește condițiile din acest articol sau o întreprindere de asigurare își asumă întreaga responsabilitate pentru acțiunile sale.

[…]

Statele membre nu sunt obligate să aplice cerința prevăzută la primul paragraf din prezentul alineat tuturor persoanelor fizice care lucrează într-o întreprindere și care desfășoară activități de intermediere de asigurări sau reasigurări. Statele membre veghează ca o proporție rezonabilă din persoanele aflate în structura de conducere a unor astfel de întreprinderi, care răspund de intermediere în materie de produse de asigurare, precum și toate celelalte persoane direct implicate în intermedierea de asigurări și reasigurări, să demonstreze cunoștințele și aptitudinile necesare pentru îndeplinirea îndatoririlor lor.”

7 Articolul 12 din directiva menționată enumeră informațiile pe care un intermediar de asigurări le furnizează clientului său înainte de încheierea oricărui contract inițial de asigurare și, după caz, la modificarea sau reînnoirea acestuia, cum ar fi identitatea și adresa sa, registrul în care a fost înscris și modalitățile prin care se poate verifica faptul că este înscris, precum și orice participație, directă sau indirectă, reprezentând mai mult de 10 % din drepturile de vot sau din capitalul unei anumite întreprinderi de asigurare pe care o deține.

Dreptul elen

Decretul prezidențial 190/2006

8 Dispozițiile Directivei 2002/92 au fost transpuse în dreptul elen prin Decretul prezidențial 190/2006, care prevede, la articolul 2 alineatul 3 primul și al doilea paragraf:

„«intermediere de asigurări» înseamnă orice activitate de prezentare, de propunere, de îndeplinire a actelor pregătitoare în vederea încheierii contractelor de asigurare sau de colaborare la gestionarea sau derularea lor, în special în cazul unei solicitări de daune.

Aceste activități nu sunt considerate intermediere de asigurări în cazul în care sunt realizate de o întreprindere de asigurări sau de un angajat al unei întreprinderi de asigurări care este legat de aceasta printr-un raport de muncă și care acționează sub răspunderea acestei întreprinderi […]”

9 Articolul 4 din Decretul prezidențial 190/2006 enumeră documentele pe care trebuie să le prezinte o persoană pentru a se înscrie în registrul special ca intermediar de asigurări sau de reasigurări. Potrivit alineatului 1 A litera e) al articolului menționat, în vederea acestei înscrieri, trebuie să se prezinte, între altele, „documente care dovedesc că [persoana în cauză] deține cunoștințe generale comerciale sau profesionale”.

Legea 3557/2007

10 Decretul prezidențial 190/2006 a fost modificat prin Legea 3557/2007.

11 Articolul 15 alineatul (2) din Legea 3557/2007 a adăugat, după al doilea paragraf al alineatului 3 al articolului 2 din Decretul prezidențial 190/2006, un nou paragraf care are următorul cuprins:

„În mod excepțional, [angajatul] unei societăți de asigurări, în sensul paragrafului precedent, va putea desfășura activități de intermediere de asigurări fără a fi supus dispozițiilor prezentului decret în cazul în care venitul său anual brut provenit din aceste activități nu depășește, în total, suma de cinci mii (5 000) de euro."

12 Articolul 11 alineatul 3 litera b) din Legea 3557/2007 prevede cu privire la documentele menționate la articolul 4 din Decretul prezidențial 190/2006:

„Prin decret al ministrului dezvoltării, emis în termen de 30 de zile de la data publicării prezentei legi, se precizează documentele care atestă cunoștințele generale comerciale sau profesionale ale persoanelor care doresc să devină intermediari de asigurări sau de reasigurări, intermediari de asigurări și de reasigurări legați, [angajați] ai unor întreprinderi de asigurări ori ai unor întreprinderi de intermediere de asigurări sau reasigurări, precum și cazurile în care există o obligație de formare suplimentară a acestor persoane."

Decretul K3-8010 din 8 august 2007

13 Decretul K3-8010 din 8 august 2007 a fost adoptat în temeiul articolului 11 alineatul (3) litera (b) din Legea 3557/2007.

14 Alineatul XI al decretului menționat prevede:

„[Angajatul] unei întreprinderi de asigurări poate desfășura activitatea de intermediere de asigurări fără a fi supus obligației de înscriere la camera profesională competentă dacă venitul său anual brut provenit din această activitate și încasat drept comision nu depășește în total suma de cinci mii (5 000) de euro.

Dacă venitul său anual brut provenit din această activitate depășește suma indicată, angajatul trebuie să se înscrie la camera profesională competentă, potrivit condițiilor în vigoare pentru categoria de intermediere de asigurări aleasă pentru înscrierea sa.

Statutul [de angajat] în domeniul asigurărilor este incompatibil cu cel de consilier în asigurări."

Litigiul principal și întrebarea preliminară

15 EEAE și alții sunt asociații profesionale care au ca scop apărarea intereselor profesionale și financiare ale membrilor lor, care sunt activi în domeniul intermedierii de asigurări în calitate de practicanți ai unor profesii liberale, iar nu în calitate de angajați ai unor întreprinderi. La 29 octombrie 2007, EEAE și alții au introdus la instanța de trimitere o acțiune prin care se urmărea anularea în parte a Decretului K3-8010 din 8 august 2007. Prin această acțiune, au susținut în special că alineatul XI din acest decret nu este conform cu dispozițiile Directivei 2002/92 deoarece le permite, în anumite condiții, angajaților unor întreprinderi de asigurare să realizeze activități de intermediere de asigurări fără a deține calificările prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din directiva menționată.

16 Instanța de trimitere manifestă rezerve cu privire la temeinicia acțiunii prin care se solicită anularea alineatului XI din Decretul K3-8010 din 8 august 2007. Astfel, potrivit instanței menționate, având în vedere că legislația elenă, interpretată în conformitate cu Directiva 2002/92, garantează că angajatul unei întreprinderi de asigurare care exercită ocazional activități de intermediere se află totuși, în exercitarea acestor activități, sub răspunderea și supravegherea întreprinderii, care îi oferă și pregătirea

corespunzătoare, cerințele prevăzute de dispozițiile acestei directive ar trebui considerate ca fiind îndeplinite, indiferent în ce relație se află angajatul în cauză cu întreprinderea sa atunci când desfășoară aceste activități.

17 Totuși, având în vedere că o altă cameră a instanței menționate pare să nu împărtășească această poziție, Symvoulio tis Epikrateias a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul [2] [punctul] 3 al doilea paragraf din Directiva 2002/92 […] trebuie să fie interpretat în sensul că permite unui angajat al unei întreprinderi de asigurări care nu îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din [această] directivă să desfășoare, ocazional, iar nu ca profesie principală, activitatea de intermediere de asigurări, chiar dacă acest angajat nu se află într-un raport de muncă cu întreprinderea, care supraveghează în orice caz actele sale, sau în sensul că directiva [menționată] permite această activitate numai în cazul în care este exercitată în cadrul unui raport de muncă?”

Cu privire la întrebarea preliminară

18 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă dispozițiile articolului 2 punctul 3 al doilea paragraf coroborate cu dispozițiile articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/92 trebuie interpretate în sensul că se opun ca un angajat al unei întreprinderi de asigurare care nu dispune de calificările prevăzute de această dispoziție să realizeze ocazional, iar nu în cadrul activității sale profesionale principale, activități de intermediere de asigurări în cazul în care acest angajat nu acționează în cadrul raportului de subordonare pe care îl are cu întreprinderea menționată, dar aceasta exercită totuși o supraveghere a activităților sale.

19 EEAE și alții, precum și guvernele belgian și austriac consideră că articolul 2 punctul 3 al doilea paragraf din Directiva 2002/92 trebuie interpretat în sensul că un angajat al unei întreprinderi de asigurare care nu dispune de calificările prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din directiva menționată nu poate realiza ocazional activități de intermediere de asigurări. Omospondia Asfalistikon Syllogon Ellados, precum și guvernele elen și cipriot susțin în schimb că un astfel de angajat poate realiza asemenea activități. La rândul său, Comisia Europeană arată că acest articol 2 punctul 3 al doilea paragraf acoperă activitățile realizate de un angajat al unei întreprinderi de asigurare care acționează sub răspunderea acesteia, indiferent de tipul de contract care îl leagă de respectiva întreprindere.

20 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că din articolul 2 punctul 3 al doilea paragraf din Directiva 2002/92 reiese că activitățile care ar fi calificate, în temeiul primului paragraf al acestei dispoziții, drept intermediere de asigurări nu sunt considerate astfel în cazul în care sunt realizate de o întreprindere de asigurare sau de un angajat al unei întreprinderi de asigurare care acționează sub răspunderea acesteia.

21 Pentru a aprecia întinderea excluderii prevăzute de această dispoziție, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în vederea interpretării unei dispoziții a dreptului Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul său și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte (a se vedea Hotărârea din 19 iulie 2012, A, C-33/11, punctul 27 și jurisprudența citată).

22 În ceea ce privește termenii utilizați la articolul 2 punctul 3 al doilea paragraf, trebuie să se constate că activitățile unui angajat al unei întreprinderi de asigurare nu sunt excluse din domeniul de aplicare al Directivei 2002/92 decât în cazul în care acesta „acționează sub răspunderea” acestei întreprinderi.

23 Termenii „acționează sub răspunderea” unei întreprinderi de asigurare, utilizați de această dispoziție, presupun nu numai că respectiva întreprindere poate fi ținută de actele angajaților săi, care acționează, astfel cum precizează avocatul general la punctul 45 din concluzii, pentru și în numele acesteia, ci înseamnă și că întreprinderea menționată poate fi ținută responsabilă pentru activitățile lor.

24 Or, atunci când un angajat al unei întreprinderi de asigurare realizează activități de intermediere de asigurări în afara raportului de subordonare care îl leagă de această întreprindere, trebuie, în principiu, să se considere că nu acționează sub răspunderea întreprinderii menționate și, prin urmare, că acționează el însuși ca intermediar de asigurări în sensul articolului 2 punctul 5 din Directiva 2002/92, cu consecința că trebuie să îndeplinească cerințele prevăzute la articolul 4 din această directivă. Împrejurarea că întreprinderea de asigurare exercită o anumită supraveghere a activităților sale nu este suficientă pentru a-l dispensa pe respectivul intermediar de obligația de a îndeplini cerințele profesionale prevăzute de directiva menționată.

25 Această interpretare reiese nu numai din formularea Directivei 2002/92, ci este de asemenea în conformitate atât cu obiectivul articolului 2 punctul 3 al doilea paragraf din aceasta, cât și cu obiectivele directivei menționate în ansamblul său.

26 În ceea ce privește obiectivul articolului 2 punctul 3 al doilea paragraf, trebuie să se constate că acesta urmărește să excludă din domeniul de aplicare al directivei numai activitățile de asigurare în care serviciile sunt oferite și vândute clienților direct de întreprinderea de asigurare sau de angajații săi, iar nu pe cele în care serviciile menționate sunt oferite prin intermediere.

27 Referitor la finalitatea Directivei 2002/92 în ansamblul său, trebuie subliniat că aceasta urmărește, astfel cum se enunță în considerentele (6)-(8), un obiectiv dublu, și anume, pe de o parte, realizarea și buna funcționare a pieței unice a asigurărilor prin eliminarea obstacolelor în calea libertății de stabilire și a liberei prestări a serviciilor și, pe de altă parte, o mai bună protecție a consumatorilor în acest domeniu.

28 Or, o interpretare care permite unei anumite categorii de persoane să ofere servicii de intermediere deși nu îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2002/92 în acest scop ar aduce atingere dublei finalități amintite.

29 Pe de o parte, recurgerea la o astfel de interpretare a Directivei 2002/92 ar crea diferențe considerabile între intermediarii care acționează pe piața unică a asigurărilor, deoarece intermediarii, indiferent că îndeplinesc sau nu îndeplinesc aceste condiții, ar putea realiza activități de intermediere pentru aceleași tipuri de contracte de asigurare. Acestei interpretări i s-ar opune, în plus, obiectivul de a asigura, după cum reiese din considerentul (9) al Directivei 2002/92, egalitatea de tratament între toate categoriile de intermediari de asigurări.

30 Pe de altă parte, o asemenea interpretare nu ar permite asigurarea unui nivel ridicat de protecție a consumatorilor pe piața asigurărilor, și anume a titularilor de polițe. Astfel, nu se poate considera că angajații unei întreprinderi de asigurare care se ocupă de vânzarea directă a serviciilor de asigurare în cadrul acestei întreprinderi dețin, în orice caz, cunoștințele și aptitudinile corespunzătoare care sunt necesare pentru a realiza, cu titlu individual, intermedierea de asigurări și că pot, așadar, garanta calitatea unei asemenea intermedieri. Nu se poate presupune nici că astfel de angajați sunt în măsură, fără a dispune de aceste cunoștințe și aptitudini, să furnizeze clienților lor, la încheierea, la modificarea sau la reînnoirea contractului de asigurare, informațiile prevăzute la articolul 12 din Directiva 2002/92.

31 În sfârșit, contrar celor susținute de guvernul elen în ședință, o asemenea interpretare nu este repusă în discuție de conținutul articolului 4 alineatul (1) al patrulea paragraf din această directivă. Chiar dacă dispoziția menționată prevede, desigur, că statele membre nu sunt obligate să aplice cerințele profesionale tuturor persoanelor fizice care lucrează într-o întreprindere și care desfășoară activități de

intermediere de asigurări, totuși respectiva dispoziție reglementează situația întreprinderilor care realizează ele însele intermedierea de asigurări, iar nu situația întreprinderilor de asigurare care realizează vânzarea directă a serviciilor de asigurare.

32 Din ansamblul acestor considerații rezultă că la întrebarea adresată trebuie să se răspundă că dispozițiile articolului 2 punctul 3 al doilea paragraf coroborate cu dispozițiile articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/92 trebuie interpretate în sensul că se opun ca un angajat al unei întreprinderi de asigurare care nu dispune de calificările prevăzute de această din urmă dispoziție să realizeze, ocazional, iar nu în cadrul activității sale profesionale principale, activități de intermediere de asigurări în cazul în care respectivul angajat nu acționează în cadrul raportului de subordonare care îl leagă de întreprinderea menționată, dar aceasta exercită totuși o supraveghere a activităților sale.

Cu privire la cheltuielile de judecată

33 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

Dispozițiile articolului 2 punctul 3 al doilea paragraf coroborate cu dispozițiile articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2002/92 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 decembrie 2002 privind intermedierea de asigurări trebuie interpretate în sensul că se opun ca un angajat al unei întreprinderi de asigurare care nu dispune de calificările prevăzute de această din urmă dispoziție să realizeze, ocazional, iar nu în cadrul activității sale profesionale principale, activități de intermediere de asigurări în cazul în care respectivul angajat nu acționează în cadrul raportului de subordonare care îl leagă de întreprinderea menționată, dar aceasta exercită totuși o supraveghere a activităților sale.

Semnături